

KOŚCIÓŁ CHRYSZTUSOWY W ASPEKTCIE DOGMATYCZNO-KATECHETYCZNYM

Wstęp

Kościół Chrystusowy jest wspólnotą prawdziwie wierzących w Jezusa Chrystusa, ustanowioną przez Boga dla zbawienia ludzi, którą łączy Prawo Boże, hierarchia i święte sakramenty. Słowo „Kościół” ma podwójne znaczenie. Przede wszystkim oznacza: „całą wspólnotę wierzących w Chrystusa” (z gr. *εκκλησία*; por. Dz 8, 1; Mt 16, 18). Oznacza również „świętynię Pańską” (gr. *ναός*), w której wierni gromadzą się na modlitwę¹.

W Piśmie Św. Kościół nazywany jest także „królestwem niebieskim” (por. Mt 13, 24), zaś w dziełach św. Ojców „Ciałem Chrystusa”². Kościół to wielki sakrament zbawienia, który Chrystus ustanowił na ziemi. To Arka Nowego Przymierza, w której działa zbawiająca i przebóstwiająca łaska Ducha Świętego. Przynależność do Kościoła jest nowym życiem z Chrystusem i w Chrystusie³. Zbawiciel świata, który przyszedł na ziemię, zjednoczył swoje Boskie życie z życiem ludzkim, aby wierzący w Niego ludzie mogli osiągnąć soteriologiczne przebóstwienie i stać się członkami Jego Mistycznego Ciała.

Pismo Święte potwierdza istnienie Kościoła widzialnego na ziemi i Kościoła niebiańskiego⁴. Pierwszy jest pielgrzymujący albo wo-

1 R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1977, s. 183.

2 Por.: 1 Kor 12, 27.

3 Por.: S. Bułgakow, *Prawosławie*, przeł. H. Paprocki, Warszawa 1992, s. 11.

4 Ibidem, s. 18.

jujący: „albowiem, przebywając w tym widzialnym świecie, jest on obarczony wieloma trudami, w bólach rodząc i wychowując swoje dzieci” (por. Rz 9, 2; Ga 4, 19); walczy z wieloma wrogami widzialnymi i niewidzialnymi i będzie prowadzić tę wojnę do końca świata, „dopóki (Chrystus) położy wszystkich nieprzyjaciół pod swoje stopy. Jako ostatni wróg zostanie pokonana śmierć (...), aby Bóg był wszystkim we wszystkich” (1 Kor 15, 25-28).

Kościół niebiański jest triumfujący, bowiem on już dotarł do swojej ojczyzny i, przebywając w niebie, jest wolny od walki z wrogami i od wszelkich niebezpieczeństw; on triumfuje, uczestnicząc w chwale i błogosławieństwie Chrystusa Zbawiciela, który pokonał śmierć i piekło (Hbr 12, 22-23)⁵.

Kościół przebywający na ziemi w porównaniu do Kościoła niebiańskiego jest stanem czasowego przygotowania do stałego i wiecznego przebywania w niebiańskiej Jerozolimie (por. Hbr 12, 22). Kościół pielgrzymujący na ziemi duchowo rodzi, umacnia, przywraca i prowadzi do doskonałości swoje dzieci środkami ustanowionymi przez Boga, a potem, dla otrzymania wieńców, prowadzi ich do nieba, do miasta Boga żywego (1 P 1, 3-4).

Kościół wychodzi poza granice wszelkich instytucji i ludzkich organizacji⁶.

I. Założenie Kościoła przez Jezusa Chrystusa

Kościół został założony przez samego Jezusa Chrystusa. O tym świadczą: 1) słowa, 2) uczynki i 3) reguły dane przez Jezusa Chrystusa, a także 4) świadectwa apostołów i 5) Kościoła.

1. Jezus Chrystus niejednokrotnie wypowiadał swoją wolę założenia na ziemi Kościoła, niekiedy jasno słowami, a niekiedy w formie przypowieści: „Ty jesteś Piotr [czyli opoka] i na tej opoce zbuduję Ko-

⁵ Ibidem, s. 17.

⁶ Por. Biskup Maximos (Aghiorgoussis), *Wiara Kościoła*, [w:] *Prawosławie. Światło wiary i źródło doświadczenia*, K. Leśniewski, J. Leśniewska (red.), Lublin 1999, s. 45.

ściół mój, a bramy piekielne go nie przemogą” (Mt 16, 18). W innym przypadku, wypowiadając się o sposobie nauczania i pouczenia, zakłada On istnienie Kościoła: „Jeśli zaś nie usłucha, weź z sobą jeszcze jednego albo dwóch (...). Jeśli i tych nie usłucha, donieś Kościołowi. A jeśli nawet Kościoła nie usłucha, niech ci będzie jak poganin i celnik” (Mt 18, 16-17). Prawda ta pojawia się w wielu przypowieściach ewangelicznych. I tak Jezus Chrystus przedstawia samego siebie jako Głowę Kościoła, jako pasterza, a Kościół i jego członków – jako owczarnię i owce (por. J 10, 14), a dalej mówi o nawróceniu pogan i przyłączeniu ich do Kościoła: „Mam także inne owce, które nie są z tej zagrody. I te muszę przyprowadzić, i będą słuchać głosu mego, i nastanie jedna owczarnia, jeden pasterz” (J 10, 16). Tę samą naukę napotykamy w przypowieści o gospodarzu, który najmował robotników do swej winnicy (por. Mt 20, 1 i nss.); w przypowieści o polu, na którym chwasty wyrosły razem z pszenicą (por. Mt 13, 24-30); o sieci zarzuconej w morze, z której wyjęto ryby różnego rodzaju (Mt 13, 47 i n.).⁷

2. Jezus Chrystus sam zapoczątkował Nowotestamentowy Kościół swoimi poczynaniami. On, głosząc Ewangelię, zbierał uczniów, sam był Głową całej wspólnoty i jej bronił (por. J 17, 12 i nss.); spośród swoich uczniów wybrał dwunastu, których nazwał Apostołami (Łk 6, 13), „aby Mu towarzyszyli, by mógł wysłać *ich na głoszenie nauki*” (Mk 3, 14); potem wybrał jeszcze innych siedemdziesięciu uczniów i wysłał ich, aby głosili Ewangelię (Łk 10, 1), obdarzywszy ich uprzednio darem czynienia cudów (por. Mt 10, 8; Łk 10, 9; Mk 16, 20). Przed Wniebowstąpieniem powierzył im obowiązek głoszenia Ewangelii całemu światu: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!” (Mk 16, 15)⁸.

3. Sam Pan ustanowił takie działania, które, zarówno zewnątrz, jak i wewnątrz, powinny jednoczyć i umacniać w jedność wspólnotę wierzących w Niego albo formować Kościół.

7 Por. *Katechizm Cerkwi Prawosławnej*, Hajnówka 2001, 29.

8 Por. M. Pomazanskij, *Dogmaticzeskoje bogosłowije*, Kalifornia 1992, s. 164.

Takie są zbawienne sakramenty:

- a) chrzest, poprzez który wierzący w Ewangelię widzialnie i mistycznie wchodzi do Kościoła Chrystusowego i do mistycznego związku z samym Jezusem Chrystusem jako Głową Ciała Kościoła (por. Mt 28, 19-20);
- b) Eucharystia, w której chrześcijanie duchowo żywią się wszyscy jednym Ciałem i Krwią Chrystusową, tworząc jedno Mistyczne Ciało, którego Głową jest Chrystus (por. Łk 22, 19-20). Tak samo i wszystkie pozostałe sakramenty zostały ustanowione przez Pana po to, aby wierzący, otrzymując przez nie niewidzialne dary łaski, a widzialnie jednocząc się w jeden Jego Kościół, który tymi sakramentami różni się od wszelkich innych społeczności⁹.

4. Święci Apostołowie, jako wierni służy Chrystusowi i szafarze Bożych tajemnic (por. 1 Kor 4, 1), również nauczaniem i działaniami zaświadczyli o Boskim pochodzeniu Kościoła Chrystusowego.

- a) Apostoł Paweł naucza, że Bóg Ojciec wszystko poddał pod Jego stopy (Jezusa Chrystusa), a Jego samego ustanowił nade wszystko Głową dla Kościoła, który jest Jego Ciałem, Pełnią Tego, który napęłnia wszystko wszelkimi sposobami (Ef 1, 22-23). On (Chrystus) też ustanowił jednych apostołami, innych prorokami, innych ewangelistami, innych pasterzami i nauczycielami, aby przysposobili świętych do wykonywania posługi dla budowania Ciała Chrystusowego (Ef 4, 11-12). Ten sam apostoł do pasterzy Kościoła w Efezie mówił: Uważajcie na samych siebie i na całe stado, w którym Duch Święty ustanowił was biskupami, abyście kierowali Kościołem Boga, który On nabył własną krwią (Dz 20, 28).

Przytoczone słowa apostoła Pawła wskazują, że Bóg Ojciec w wieczności przeznaczył, aby Chrystus był Głową i Założycielem Kościoła (por. 1 P 1, 20-21); Jezus Chrystus w określonym czasie, dla założenia świętego Kościoła, samego siebie oddał na cierpienia i śmierć

9 Por. *Katechizm Kościoła Prawosławnego. Bóg żywy*, Kraków 2001, s. 336.

(por. Ef 5, 25-27), darował Kościołowi apostołów, proroków, pasterzy i innych zgodnie z obietnicą (J 14, 16; 15, 26), posłał od Ojca Ducha Świętego (por. Dz 2, 2), który, tak jak wtedy apostołów „przyoblekł mocą z wysokości” (Łk 24, 49), tak i dotychczas w Kościele Chrystusowym zgodnie z prawem wybranych poprzez biskupie włożenie rąk ustanawia, aby dokonywali sakramenty i paśli stado Chrystusowe¹⁰.

b) Święci apostołowie, po Wniebowstąpieniu Pana, przyobleczeni mocą z wysokości, głosili pokajanie w imię Chrystusa i odpuszczenie grzechów wśród wszystkich narodów, począwszy od Jerozolimy (por. Łk 24, 47); szczerze przyjmujący Ewangelię o zbawieniu przyjmowali chrzest i przyłączali się do wspólnoty wierzących w Jezusa Chrystusa, przebywali w nauce Apostołów, we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach (por. Dz 2, 38-42; 5, 11-12). W ten sposób apostołowie zakładali Kościoły lokalne, „a Pan współdziałał z nimi i potwierdzał naukę znakami, które jej towarzyszyły” (Mk 16, 20). W tych Kościołach apostołowie starali się zachować nie naruszoną jedność i wzajemny kontakt, tak aby wszyscy oni tworzyli jeden Kościół, jedno mistyczne Ciało Chrystusowe, ożywiane i poruszane przez Ducha Świętego (1 Kor 12, 12-13)¹¹.

Tę ścisłą więź Kościołów lokalnych tworzyły:

- a) jedność Wiary i zbawiennych sakramentów (Ef 4, 5; 1 Kor 10, 17; 2 J 10-11);
- b) wzajemna troska członków Kościoła o siebie nawzajem w kwestiach wiary i miłości (1 Kor 5, 2-5. 9-11; Ef 4, 16; 1 P 4, 10-11);
- c) kontakt za pośrednictwem listów apostoelskich (Kol 4, 15);
- d) wyjaśnianie wątpliwości w czasie wspólnych obrad albo soborów (Dz 15, 1-19);

10 Por. M. Afanasjew, *Kościół Ducha Świętego*, przeł. H. Paprocki, Białystok 2002, s. 108.

11 Szerzej por. ibidem, s. 137.

- e) braterska miłość, przyjmowanie pielgrzymów i zbiórki dla biednych (Dz 11, 27-30; 1 Kor 16, 1-4);
- f) wspólne modlitwy za zbawienie wszystkich i każdego, odmawiane przed Bogiem (Ef 6, 18-19)¹².

5. Kościół od czasów apostoelskich nazywa się chrześcijański, bowiem zapoczątkował go Chrystus, członkowie jego nazywają siebie chrześcijanami (por. Dz 11, 26) właśnie dlatego, że realizują naukę Chrystusową, uświęcają się sakramentami ustanowionymi przez Niego i są członkami Jego mistycznego Ciała – Kościoła, stworzonego przez Niego. Chrześcijanie pierwszego Kościoła bez wątpienia byli przekonani o niekwestionowanej prawdzie, że Kościół został założony przez samego Chrystusa¹³.

Za prawdziwą należy uważać tę naukę, którą bez wątpienia Kościół przyjął od św. apostołów, apostołowie od Chrystusa, zaś Chrystus od Boga, a wszelką inną naukę, która mędrkuje przeciwko prawdzie Kościoła i Chrystusa, bezspornie należy uważać za fałszywą – pisze Tertulian¹⁴.

II. Cel założenia Kościoła Chrystusowego

1. Główny cel założenia Kościoła Chrystusowego polega na przygotowaniu zbawienia rodzaju ludzkiego: Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne (J 3, 16); Albowiem Syn Człowieczy przyszedł ocalić to, co zginęło (Mt 18, 11). Pan dokonał zbawienia rodzaju ludzkiego, a wszystkie środki niezbędne do osiągnięcia tego zbawienia pozostawił w Kościele przez Niego stworzonym, czyniwszy go jakby skarbcem pełnych łaski darów Bożych, potrzebnych do zbawienia. W nim Boska Jego moc udzieliła nam tego wszystkiego, co się odnosi do życia i pobożności, przez poznanie

12 Por. Biskup Hilarion (Ałfiejew), *Tainstwo wiery*, Moskwa 1996, s. 136.

13 Szerzej: *Katechizm Cerkwi Prawosławnej*, 31.

14 Tertulian, *De praescriptione, haereticoum*, 21.

Tego, który powołał nas (...) zostały nam udzielone drogocenne i największe obietnice, abyście się dzięki nim stali uczestnikami Boskiej natury, skoro wyrwaliście się z zepsucia (2 P 1, 3-4).

W Kościele zrobiono wszystko, co jest niezbędne do zapewnienia ludziom zbawienia i wszystko skierowane jest ku osiągnięciu tego celu. Dla tego celu Jezus Chrystus, jako od wieczności wyznaczony Zbawiciel świata (por. Ap 13, 8) i Głowa Kościoła, najpierw sam głosił naukę o zbawieniu, a potem wybrał apostołów i wysłał ich najpierw przed sobą (por. Łk 10, 1), a potem na cały świat (por. Mk 16, 15), aby wszystkim głosili ewangeliczną naukę i wszystkich przyzywali do zbawienia (por. Mt 28, 19-20); obiecał i zesłał im Ducha Świętego, aby ten doprowadził ich do całej prawdy (por. J 16, 13), aby był z nimi i ich spadkobiercami na wieki (por. Mt 14, 16); ustanowił święte sakramenty, aby poprzez nie wierzący otrzymywali dary zbawiennej łaski (por. Mt 28, 20). Dla tego samego celu zbawienia ludzi Pan także do naszych czasów chroni swój Kościół i będzie chronił do końca świata, zgodnie z nieodmienną swoją obietnicą (por. Mt 16, 17-18); w nim nawet do naszych czasów Duch Święty ustanawia pasterzy i nauczycieli, aby uczyli i paśli Jego stado (por. Dz 20, 28; 2 Tm 4, 2). Za ich pośrednictwem głosi On swoją naukę i udziela zbawiennych sakramentów; w nim On sam jest obecny (por. Mt 28, 20) jako Głowa tego mistycznego Ciała przez Niego ustanowionego, zjednoczonego (por. Ef 4, 12-16), a Duch Boży mieszka w Nim (por. Rz 8, 9; 1 Kor. 3, 16; 6, 19), wszystko sprawiając (por. 1 Kor 12, 11), wszystkich przyprowadzając do Ojca (por. Ef 2, 18); gdzie wszyscy stają się „współobywatelami świętych i domownikami Boga” (Ef 2, 20), „budowla rośnie na świętą w Panu świątynię, w Nim i wy także wznosicie się we wspólnym budowaniu, by stanowić mieszkanie Boga przez Ducha” (Ef 2, 22); „Ukazała się bowiem łaska Boga, która niesie zbawienie i poucza nas, abyśmy wyrzekłszy się bezbożności i żądz światowych, rozumnie i sprawiedliwie, i pobożnie żyli na tym świecie, oczekując błogosławionej nadziei i objawienia się chwały wielkiego Boga i Zbawiciela naszego, Jezusa Chrystusa” (Tt 2, 11-13).

2. Poza Kościołem nie ma zbawienia:

- a) Zbawiciel uczył: Kto uwierzy i i przyjmie chrzest, będzie zbawiony, a kto nie uwierzy, będzie potępiony (Mk 16, 16); jeśli się ktoś nie narodzi z wody i z Ducha, nie może wejść do królestwa Bożego (J 3, 5; por. 6, 53);
- b) apostoł Piotr głosił: nie ma w żadnym innym zbawienia, oprócz Jezusa Chrystusa; „nie dano ludziom pod niebem żadnego innego imienia, przez które moglibyśmy być zbawieni” (Dz 4, 11-12). Ale i zbawienny chrzest jest dokonywany i prawdziwe kazanie na temat imienia Jezusa głoszone jest tylko w Kościele przez Niego stworzonym;
- c) tę naukę głosili także Ojcowie Kościoła:

Błogosławiony Augustyn pisze: „Kto nie jest wśród członków Chrystusowych, ten nie może mieć chrześcijańskiego zbawienia. Poza Kościołem może mieć wszystko, oprócz zbawienia. Może mieć honory, może mieć sakrament, może śpiewać alleluja, może odpowiadać amen, może trzymać Ewangelię, może mieć wiarę w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego i głosić ją: ale nigdzie, poza Kościołem Powszechnym, nie osiągnie zbawienia. Rodzice, którzy zrodzili nas ku śmierci, to Adam i Ewa; rodzice, którzy zrodzili nas do życia, to Chrystus i Cerkiew”¹⁵.

III. Właściwości Kościoła

Zgodnie z soborowym nicejsko-konstantynopolitańskim Symbolem Wiary prawosławnej wierzymy w *jeden święty, powszechny i apostołski Kościół*. Te cztery wspólne cechy jasno i wyraźnie określają charakter prawosławnego Kościoła Chrystusowego i wyróżniają go zarówno od wszystkich społeczności ludzkich, jak i od kościołów nieprawosławnych.

15 Bł. Augustyn, *De unitate Ecclesiae*, 2.

Kościół Chrystusowy nazywa się jednym, po pierwsze dlatego, że Jezus Chrystus założył na ziemi tylko jeden Kościół, w którym zgodnie z przedwiecznym planem Ojca Niebieskiego, zaproponowano rodzajowi ludzkiemu zbawienie; po drugie: że składając się z niezliczonej liczby członków i z wielu lokalnych Kościołów, w istocie tworzy on jedną niepodzielną całość.

1. Chrystus założył jeden Kościół:

- a) Jezus Chrystus, proponując naukę o Kościele, zawsze mówił tylko o jednym Kościele, na przykład: „zbuduję Kościół mój” (Mt 16, 15). Ukazując Kościół w przypowieściach, mówi o jednym stadzie i o jednej owczarni (por. J 10, 16), o jednym krzewie winnym (por. J 15, 1-7), o jednym królestwie niebieskim na ziemi (por. Mt 13, 24. 47), o jednym kamieniu węgielnym Kościoła (por. Mt 16, 18).
- b) Apostołowie także uczą tylko o jednym Kościele: „Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie” (Ef 5, 25); o jednym zjednoczeniu wszystkich w Chrystusie: „wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie” (Ga 3, 28); o jednej więzi w Nim (por. 1 Kor 1, 9), o jednym Ciele, którego członkowie to prawdziwie wierzący w Chrystusa, zaś Głową jest sam Chrystus (por. Ef 5, 23).
- c) Ojcowie i Nauczyciele Kościoła zawsze uczyli, że Kościół Chrystusowy jest jeden:

Św. Klemens Aleksandryjski uczy: „Jak jeden jest Ojciec wszystkich, jedno też wszystkich Słowo, jeden i ten sam wszędzie Duch Święty: tak jedna jest również Matka Dziewica – ja tak lubię nazywać Kościół. Ten sam w innym miejscu mówi: Prawdziwy Kościół, rzeczywiście starożytny, jest jeden (...) Albowiem jak jeden jest Bóg i jeden Pan, dlatego najwyższa godność wyrażana jest jednością, jako naśladowanie jednego początku. I tak jeden Kościół, który herezje usiłują rozdzielić na wiele, upodabnia się naturze Jedynego. Nazywamy starożytny Kościół prawosławny jednym według istoty, według pojęcia, według początku, według wyższości. Ale i wyższość Kościo-

ła, jak i początek założenia jest jedyny – przewyższać wszystko inne i niczego nie mieć sobie podobnego lub równego”¹⁶.

Tertulian pisze: „Wszelkiego rodzaju rzecz powinna być oceniana ze względu na swój początek. I tak tyle, i tak wielka ilość Kościołów stanowi jeden pierwszy Kościół od apostołów pochodzący, od którego są wszystkie. Tak wszystkie są pierwszymi i apostołskimi, ponieważ wszystkie one razem dowodzą jedności, ponieważ między nimi jest wspólnota pokoju i nazywanie bractwa i wzajemne przyjmowanie pielgrzymów”¹⁷.

Św. Cyprian konkluduje: „Jeden jest Bóg i jeden Chrystus, i jeden Kościół (...) a innego ołtarza i nowego kapłaństwa nie może być, oprócz jednego ołtarza i jednego kapłaństwa”¹⁸.

2. Kościół Chrystusowy, składający się z mnóstwa członków i Kościołów lokalnych, stanowi jedną wspólnotę, jedną całość, w istocie nierozdzielalną:

- a) jedność ta ukazywana jest także w tych wyżej wspomnianych miejscach w nauce Jezusa Chrystusa, które w ogóle mówią o jednym Kościele: bowiem jeśli Kościół Chrystusowy jest jeden, a nie dwa albo wiele, to stąd widać, że jest on jedną wspólnotą, jedną całością, którego części z konieczności powinny mieć istotną ważną więź między sobą. Na przykład, kiedy Zbawiciel przedstawia Kościół pod postacią stada, pasionego przez jednego pasterza (por. J 10) albo siebie nazywa krzewem winnym, a wszystkich wierzących latoroślami, które mogą żyć i rosnąć, tylko jeśli pozostają na krzewie (por. J 15, 1-7)¹⁹;
- b) Jezus Chrystus także bezpośrednio udowadniał jedność i nierozdzielalność swojego Kościoła: „Każde królestwo od wewnątrz skłócone pustoszeje. I nie ostoi się. I nie ostoi się żad-

16 Św. Klemens Aleksandryjski, *Stromata*, VII, 7.

17 Tertulian, *De praescriptione*, 20.

18 Św. Cyprian z Kartaginy, *Epistola XL*.

19 Por. Archimandryta Georgios (Metallinos), *Ispowieduju jedino kreszczenije*, Perm 2004, s. 33.

ne miasto ani dom, wewnątrznie skłócone. (...) Kto nie jest ze Mną, jest przeciwko Mnie; i kto nie zbiera ze Mną, [ten] rozprasza” (Mt 12, 25-30); i modlił się do Ojca Niebieskiego nie tylko za uczniów swoich, ale i za wierzących w Niego „dzięki ich słowu (...); aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno (...). Oby się tak zespolili w jedno” (J 17, 20-23). Jezus Chrystus ustanowił jeden chrzest, jedną Komunię (1 Kor 10, 17), kazał głosić jedną naukę (por. Mt 28, 19-20) i obiecał zesłać jednego Ducha dla wszystkich (J 14, 16-17; 15, 26; 16, 13), i ukazał drogę do Ojca tylko przez jednego samego siebie: „Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przeze Mnie” (J 14, 6).

Z tego wyraźnie można zobaczyć organizację Kościoła Chrystusowego, jako jedynej wspólnoty, w której członkowie są ze sobą nierozzerwalnie związani w najważniejszych i naturalnych stosunkach: bowiem w nim sam Pan jest jedynym – Głową i Przywódcą, jedynym Nauczycielem (por. Mt 23, 8) i źródłem prawdziwego życia dla wszystkich, jest „drogą i prawdą, i życiem” (J 14, 6), i wierzący w Syna Bożego „ma życie wieczne; kto zaś nie wierzy Synowi, nie ujrzy życia, lecz gniew Boży nad nim wisi” (J 3, 36). Jeden Duch Święty, zesłany przez Syna Bożego od Ojca, działa we wszystkich członkach Kościoła (por. J 14, 16-17; Dz 2, 2). Jedna jest nauka w Kościele; dlatego jedna jest wiara i te same główne obowiązki, te same zbawienne sakramenty, poprzez które otrzymywane są dary łaski, oświecającej, usprawiedliwiającej, uświęcającej i udoskonalającej człowieka²⁰.

c) Apostołowie także wyraźnie przedstawiali ściśle wzajemne relacje członków Kościoła i jego jedność. Jedni porównują Kościół z budynkiem, którego kamieniem węgielnym jest Jezus Chrystus (por. Ef 2, 20; 1 P 2, 4-6); „z ciałem: jak jedno jest ciało, choć składa się z wielu członków, a wszystkie członki ciała, mimo iż są liczne, stanowią jedno ciało, tak też jest i z Chrystusem” (1 Kor 12, 12). Apostoł Paweł dokładnie ob-

20 Por. H. Paprocki, *Obietnica Ojca*, Bydgoszcz 2001, s. 211.

jaśnia naturalne podstawy jedności Kościoła: „jedno ciało” (Rz 12, 4-5), „jeden duch” (1 Kor 12, 13), „tak jak i powołani zostaliście w jednej nadziei powołania waszego” (Rz 8, 17nn.); „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest. Jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich, który [jest i działa] ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich. (...) On też ustanowił jednych apostołami, innych prorokami, innych ewangelistami, innych pasterzami i nauczycielami, aby przysposobili świętych do wykonywania posługi, dla budowania Ciała Chrystusowego (...), abyśmy już nie byli dziećmi (...) żyjąc prawdziwie w miłości, sprawmy, by wszystko wzrastało ku Temu, który jest Głową – ku Chrystusowi. Od Niego (...) całe Ciało – zespalane i utrzymywane w łączności więzi umacniającą każdy z członków stosownie do jego miary – przyczynia sobie wzrostu dla budowania siebie w miłości” (Ef 4, 5-16)²¹.

Jedność członków apostołskiego Kościoła wyrażała się także i w zewnętrznym jego stanie (por. Dz 1, 14; 2, 42-46; 4, 32). Apostołowie też troszczyli się o zachowanie wzajemnej zgody i jednomyślności między wierzącymi (1 Kor 1, 10-13; 14, 33).

d) Pierwszy Kościół tę ścisłą jedność jego członków uważał za swoją cechę naturalną.

Św. Klemens Rzymski naucza: „Dlaczego wśród was są podziały, gniew, spory, rozłamy i walka? Czyż nie mamy jednego Boga, nie jednego Chrystusa i nie jednego Ducha łaski, przelanego na nas, i nie jedno powołanie mamy w Chrystusie? I dlaczego rozdzielamy i rozrywamy członki Chrystusowe i powstajemy przeciwko własnemu ciału? Dochodzimy do takiego szaleństwa, że zapominamy o tym, że jesteśmy członkami siebie nawzajem” (por. Rz 12, 15)²².

Św. Ignacy Teofor pisze: „Nie okłamujcie się, bracia moi: kto idzie za tym, kto wywołuje podział, ten nie odziedziczy królestwa Bożego. Kto trzyma się heterodoksyjnego poglądu, ten nie uczestniczy

21 A. Znosko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, Hajnówka 2000, s. 75.

22 Św. Klemens Aleksandryjski, *Stromata*, VII, 17.

w cierpieniach Chrystusowych. Unikajcie podziałów, jako początku nieszczęść. Unikajcie złych tworów, rodzących trujący owoc, który jeśli kto ugryzie, zaraz umiera. Albowiem ci nie są plantacją posadzoną przez Ojca. A wy wszyscy co do jednego utwórzcie chór, aby zgodnie i jednomyślnie, zaczawszy pieśń Bożą, przez Jezusa Chrystusa jednogłośnie śpiewać ją Ojcu; aby On też słuchał was i uznawał was, zgodnie z waszymi uczynkami, członkami Swego Syna. Dlatego pożyteczne jest dla was być w nieskazitelnej jedności, aby zawsze uczestniczyć w Bogu²³.

Św. Justyn Męczennik, objaśniając słowa Psalmu (Ps 44, 10 i n.) mówi, że „Słowo Boże kieruje się ku wierzącym w Niego (Jezusa Chrystusa), tworzącym jedną duszę i jedno zebranie, i jeden Kościół, zwraca się jak do córki, do Kościoła, od Jego imienia nazwanego i Jego imię noszącego, albowiem wszyscy nazywamy się chrześcijanami”.

Św. Cyprian poucza: „My we wszystkim powinniśmy się trzymać jedności Kościoła powszechnego i w niczym nie ustępować wrogom wiary i prawdy. Jeden jest Kościół na całym świecie, przez samego Chrystusa podzielony na wiele członków²⁴.”

Ścisły związek lokalnych Kościołów wyrażał się poprzez różne działania, na przykład za pośrednictwem listów i pism. Szczególnie zaś jedność Kościoła wzmacniała się i była podtrzymywana dzięki soborom lokalnym i powszechnym.

IV. Kościół jest Święty

Kościół nazywa się Świętym dlatego, że Jezus Chrystus uświęcił go swoją nauką, modlitwą, cierpieniami i sakramentami.

1. Już prorocy przedstawiali świętość Kościoła Chrystusowego, kontemplując dzięki Duchowi Świętemu tajemnicę odkupienia rodzaju ludzkiego. Zbawianych dzięki wierze w przybyłego Mesjasza opisują oni, nadając im wysublimowane cechy, nazywając ich świętymi,

23 Św. Ignacy Teofor, *Epistoli in Philadefus*, 4.

24 Św. Cyprian z Kartaginy, *Epistula LXXI*.

sprawiedliwymi, dziećmi Bożymi, kapłanami: „W owym dniu Odrośl Pana stanie się ozdobą i chwałą, a owoc ziemi przepychem i krasą dla ocalałych z Izraela. (...) każdy będzie nazwany świętym i wpisany do [Księgi] Życia w Jeruzalem. Gdy Pan obmyje brud Córy Syjońskiej i krew rozlaną w Jeruzalem” (Iz 4, 2; por. Iz 60, 17-21; Jr 3, 17).

2. W Piśmie Świętym Nowego Testamentu świętość Kościoła niekiedy przedstawiana jest: a) w bezpośrednich wypowiedziach, ale częściej b) pod różnymi obrazami i innymi nazwami:

- a) Jezus Chrystus prosił Ojca Niebieskiego: Uświęć ich w prawdzie. Słowo Twoje jest prawdą. (...) A za nich Ja poświęcam w ofierze samego siebie, aby i oni byli uświęceni w prawdzie (J 17, 17-19). Apostoł Paweł naucza: „Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie, aby go uświęcić, oczyszczywszy obmyciem wodą, któremu towarzyszy słowo, aby samemu sobie przedstawić Kościół jako chwalebny, nie mający skazy lub zmarszczki, czy czegoś podobnego, lecz aby być świętym i nieskalanym” (Ef 5, 25-27).

W obu przytoczonych tekstach wymienia się wszystkie działania Jezusa Chrystusa, wskazane w pojęciu o świętości Kościoła: modlitwa, nauka, cierpienia i sakramenty.

- b) Świętość Kościoła Chrystusowego częściej objawia się pod różnymi obrazami i nazwami. Kościół nazywa się królestwem niebieskim (por. Mt 13, 24. 47), Ciałem Chrystusowym (por. Rz 12, 5; 1 Kor 12, 12). Członkowie Kościoła, albo wierzący w Chrystusa, nazywani są narodem Bożym, świętym królewskim kapłaństwem (por. 1 P 2, 9. 10), współmieszkańcami świętych i jednomyślnymi z Bogiem (por. Ef 2, 19), synami światłości (por. Ef 5, 9; 1 Tes 5, 5), każdy wierzący jest świątynią Bożą i świątynią Ducha Świętego (por. 1 Kor 3, 16-17; 6, 19; 2 Kor 6, 16).

3. Symbol, tak zwany Apostolski, wyznaje świętość Kościoła w następujący sposób: „wierzę w święty Kościół powszechny”, podobnie jak i nicejsko-konstantynopoliński: „w jeden święty powszechny” itd.

Św. Cyryl Aleksandryjski, objaśniając słowa Izajasza (52, 1), mówi: (Prorok) „świętym miastem nazywa Kościół, albowiem on uświęcił się nie służeniem według zakonu, gdyż „Prawo nie doprowadziło niczego do pełnej doskonałości (Hbr 7, 19), „ale uczyniwszy siebie podobną i współuczestniczką Boskiej natury, to znaczy poprzez uczestnictwo Ducha Świętego, którym zostaliśmy naznaczeni w dzień odkupienia” (Ef 4, 30), „umywszy się od wszelkiej skazy i oswobodziwszy się od wszelkiej nieczystości”²⁵.

4. Kościół jest święty:

- a) ze względu na swój początek, którym jest Bóg Ojciec, Syn i Duch Święty (por. Ef 1, 3-23);
- b) ze względu na jego cel, którym jest przygotowanie zbawienia poprzez uświęcenie nas (por. 1 P 1, 15-16);
- c) ze względu na środki, którymi działa, a którymi są: prawda (por. J 17, 17-19) albo ewangeliczna nauka i sakramenty (por. Ef 5, 26);
- d) ze względu na jego ścisły i nierozzerwalny związek z Chrystusem i Duchem Świętym (por. 1 J 5, 11-12; Rz 8, 1-14).

Świętość Kościoła nie wyklucza obecności w nim elementów słabych, inaczej –grzeszników. Ta prawda jest niewątpliwie znana z Pisma Świętego:

- a) Jezus Chrystus porównuje Kościół do pola, na którym pszenica rośnie razem z kąkolem (por. Mt 13, 24), do wieczerzy, w której uczestniczą też niegodni (por. Mt 22, 2-13). Zgodnie z nauką Zbawiciela, w Kościele są słudzy dobrzy i źli (por. Mt 18, 23), są panny mądre i głupie (por. Mt 25, 1), do niego należy grzesznik do czasu, aż po wielokrotnym upominaniu zostanie z niego wyrzucony (por. Mt 18, 15). Gdyby w Kościele nie było grzeszników, to Zbawiciel nie nauczyłby swoich uczniów się modlić: i przebacz nam nasze winy (Mt 6, 12) i nie ustanowiłby w Kościele sakramentu pokuty dla oczyszczenia grzechów (por. J 20, 22-23);

25 Św. Cyryl Aleksandryjski, *Komentarz na Izajasza*, LII. 1.

b) wiele pouczeń apostołów dotyczyło grzeszników jako słabowitych członków Kościoła (por. 1 Kor 1, 10).

Ale obecność w Kościele słabych członków nie przeszkadza mu zawsze być świętym; bowiem święty jest Jezus Chrystus – Głowa Kościoła, Święty Duch Boży, ożywiający go (to znaczy: Kościół), i święte są środki przezeń stosowane – Boska nauka i święte sakramenty. On, jako ciało, ma członki doskonałe i niedoskonałe. Te ostatnie bez względu na to, jak mało uczestniczą w wewnętrznym życiu duchowym ciała Kościoła, dopóki łączą się z nim poprzez wyznanie wiary w Chrystusa i uczestnictwo w świętych sakramentach, dopóty będą stanowić, nawet jeśli chorą, część tego ciała. I jak zbawienie grzeszników, dopóki on, nawet jeśli tylko formalnie, utrzymują więź z ciałem Kościoła Chrystusowego, nie jest stracone: Święty Kościół, podobnie jak kochająca swoje dzieci matka, z miłością nosi je w swoim łonie i nigdy nie przestaje troszczyć się o poprawienie i ożywienie tych członków jak usychających gałęzi, poprzez przyjęcie pełnego łaski życia od jednego życiodajnego krzewu – Jezusa Chrystusa. Ale jeśli ci grzesznicy nie przyjmują pełnego łaski życia i nie okazują skruchy, to jak martwe członki, zostają oni odcięci od ciała Kościoła albo poprzez widzialne działanie władzy Kościoła, albo niewidzialnym działaniem sądu Bożego (1 Kor 5, 13; 2 Tm 2, 19). W ten sposób obecność w Kościele słabych członków, inaczej grzeszników, nie narusza jego świętości²⁶.

V. Kościół jest Powszechny

Kościół Chrystusowy nazywa się soborowym (z gr. *katholiki*), to znaczy powszechnym, dlatego że obejmuje sobą prawdziwie wierzących ze wszystkich narodów, miejsc i czasów²⁷.

W Symbolu, znanym pod nazwą Apostolskiego, czytamy: „wierzę w święty Kościół powszechny”.

26 Por. Archimandryta Sofronij (Sacharow), *Starec Siłuan Afonskij*, Moskwa 1996, s. 108.

27 Szerzej: M. Pomazanski, *Dogmatycznej bogosłowije*, s. 173.

Kościół Smyrny, w liście opisującym męczeństwo świętego Polikarpa, pisze: „Kościół Boży przebywający w Smyrnie – (Kościółowi), żyjącemu w Filadelfii, i wszystkim chrześcijanom Kościoła powszechnego, mieszkającym we wszystkich krajach (...) (Polikarp) wysławia Boga i Ojca, i błogosławi Pana naszego i Władcę dusz i ciał naszych, i Pasterza powszechnego Kościoła, będącego w świecie”²⁸.

Postanowienia Apostolskie rozpoczynają się tak: Kościół powszechny (Καθολικὴ Ἐκκλησία) – Boża plantacja, i ci, którzy uwierzyli w niezakłamaną kult Boga – wybraną winnicę Bożą²⁹.

W Piśmie Świątym nie spotyka się nazwy: powszechny albo: apostołski Kościół, ale ta właściwość Kościoła powszechnego wyraźnie objawia się, jak to zobaczymy, rozpatrując uniwersalność Kościoła Chrystusowego: 1) ze względu na przestrzeń i 2) ze względu na czas.

Powszechność Kościoła ze względu na przestrzeń

Kościół Chrystusowy nazywany jest powszechnym dlatego, że nie ogranicza się do jakiegokolwiek narodu albo miejsca, ale obejmuje prawdziwie wierzących w Chrystusa ze wszystkich narodów i miejsc:

1. Ta powszechność Kościoła Chrystusowego ze względu na przestrzeń wyrażona została w poleceniu Zbawiciela na temat rozprzestrzenienia Jego Kościoła we wszystkich narodach i w całym świecie: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu” (Mt 28, 19); „Idźcie na cały świat i głosźcie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!” (Mk 16, 15); także i w tym, że wstąpienie do Kościoła poprzez wiarę w naukę ewangeliczną i przyjęcie świętych sakramentów stawiane jest jako jedyny warunek, aby wszyscy otrzymali zbawienie, bez względu na pochodzenie z tego czy innego narodu. „Kto uwierzy i ochrzczony zostanie, będzie zbawiony, ale kto nie uwierzy, będzie potępiony” (Mk 16, 16).

28 Św. Ignacy Teoforos, *Epistoli in Philadefus*, 2.

29 G. Grabbe, *Kniga prawil*, Ottawa 1971, s. 33.

2. Apostołowie, zgodnie z pouczeniem Pana, „poszli – jak mówi święty Ewangelista – i głosili Ewangelię” (Mk 16, 20). Również uczyli, że dla wszystkich, bez względu do jakiego należeliby miejsca czy narodu, jest tylko jedna droga do zbawienia – przez Jezusa Chrystusa: „nie ma w żadnym innym zbawienia” (oprócz Jezusa Chrystusa), gdyż nie dano ludziom pod niebem żadnego innego imienia, przez które moglibyśmy być zbawieni” (Dz 4, 11-12); i zgodnie ze świadectwem apostoła Pawła: „Po całej ziemi rozszedł się (apostołów) głos, i aż na krańce świata ich słowa” (Rz 10, 18).

Można także zobaczyć wskazanie na przyszłe rozprzestrzenienie się Kościoła Chrystusowego po całym świecie także w rozmaitych nazwach i obrazach, pod jakimi jest on przedstawiany w nauce Jezusa Chrystusa i apostołów, kiedy, na przykład, porównywany jest do rozgałęzionego drzewa, które jest większe od wszystkich roślin (por. Mt 13, 32) albo do kwasu, który zakwasza całe ciasto (por. Mt 13, 33). Rozpowszechnienie się Kościoła Chrystusowego po całym świecie przepowiedziane zostało poprzez darowanie apostołom różnych języków (por. Dz 2, 2), poprzez objawienie apostołowi Piotrowi płótna z różnymi nieczystymi zwierzętami, które mu przykazano jeść (por. Dz 10, 10).

3. Ta właściwość Kościoła wielokrotnie i w różnych postaciach była przepowiadana w Starym Testamencie; tak na przykład, w obietnicy na temat rozpowszechnienia się błogosławionego potomstwa Abrahama po wszystkich krajach świata i na temat błogosławieństwa, przez jednego z jego potomków, wszystkich narodów (por. Rdz 22, 17; 28, 14), także w prorocत्वach na temat wielkości Mesjasza, obejmującej wszystkie narody i rozprzestrzeniającego się do granic świata (por. Rdz 26, 4; 49, 10; Pwt 32, 43; por. Rz 15, 10).

4. Ojcowie Kościoła często wspominają o rozprzestrzenieniu się Kościoła Chrystusowego po całym świecie: Św. Cyprian pisze: „Kościół Pański, obfitując w światłość, po całym świecie rozrzuca swoje promienie. Ale jedno jest światło, które wszędzie się rozlewa, i jedność ciała nie zostaje podzielona”³⁰.

30 Św. Cyprian z Kartaginy, *De unitate Ecclesiae*, 2.

Św. Cyryl Jerozolimski poucza: „Kościół nazywa się powszechnym (καθολική), dlatego że on znajduje się na całym świecie, od krańców ziemi do krańców”³¹.

Błogosławiony Teodoret z Cyru konkluduje: „(Kościół) jest jeden na całej ziemi i na morzu. Dlatego właśnie w modlitwie mówimy: za święty i jedyny powszechny i apostołski Kościół, istniejący od krańców i do krańców świata. Ale jest on podzielony na miasta, osady i wsie. Tak jak każde miasto ma wiele oddzielnych domów, ale nazywa się jednym miastem, tak samo istnieje niezliczone mnóstwo Kościołów na wyspach i na stałym lądzie, ale wszystkie one tworzą jeden Kościół, połączony harmonią prawdziwych dogmatów”³².

Powszechność Kościoła ze względu na czas

Kościół Chrystusowy nazywa się powszechnym również dlatego, że obejmuje on prawdziwie wierzących w Chrystusa we wszystkich czasach, aż do końca świata.

1. Jezus Chrystus mówił: „zbuduję Kościół mój, a bramy piekielne go nie przemogą” (Mt 16, 18). Oznacza to, że będzie on stał, dopóki nie nastanie królestwo chwały, a Kościół walczący albo ziemski, nie zmieni się w triumfujący, niebieski. Zbawiciel mówił też: „Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28, 20); „Ja zaś będę prosił Ojca a innego Parakleta (Pocieszyciela) da wam, aby z wami był na zawsze” (J 14, 16). Zatem święty Kościół, w którym przebywa Pan i Jego Duch, będzie istnieć na ziemi do końca świata. Ta prawda została wyraźnie objawiona w ewangelicznych przypowieściach: o sieci (Mt 13, 47-49) i o kąkolu (Mt 13, 36).

2. Apostoł Paweł głosi, że sakrament Eucharystii będzie dokonywany aż do przyjścia Pańskiego: „Ilekcóż bowiem spożywacie ten chleb i pijecie kielich, śmierć Pana głosicie, aż przyjdzie” (1 Kor 11, 26). Wynika stąd, że do przyjścia Pana będzie też istnieć również Ko-

31 Św. Cyryl Jerozolimski, *Katecheza 18*, 23.

32 Teodoret, *Komentarz na List do Kolosan. Homilia 1*.

33 Biskup Hilarion (Ałfiejew), *Tajństwo wiary*, op. cit., s. 110.

ściół, w którym dokonywany jest ten sakrament. Ten sam apostoł udowadnia wyższą chwałę Nowego Testamentu, w porównaniu ze Starym, polegającą na tym, że służenie Starego Testamentu było przemijające, to znaczy ustanowione tylko na jakiś czas (por. Ga 3, 19), a służenie Nowego Testamentu jest trwałe albo ciągłe (por. 2 Kor 3, 11), mające trwać do końca świata³³.

3. Istnienie Kościoła Chrystusowego we wszystkich czasach zostało przepowiedziane przez proroków w postaci różnych obrazów: pod postacią wiecznego potomstwa i królestwa Dawidowego (por. Ps 88, 29-38; Jr 33, 14-18; Łk 1, 32-39) lub pod postacią królestwa świętego narodu, niszczącego wszystkie inne królestwa i trwającego wiecznie (por. Dn 2, 44; 7, 29), czy też pod postacią odbudowanej Jerozolimy i Judei, nad którymi „będzie królował Pan (...) odtąd i na wieki” (Mi 4, 7).

Św. Jan Złotousty poucza: „Nie porzucaj Kościoła, albowiem nie ma nic potężniejszego nad Kościół. Kościół jest twoją nadzieją, Kościół jest twoim zbawieniem, Kościół jest twoim schronieniem. On jest wyższy od nieba, szerszy od ziemi; on nigdy się nie starzeje i zawsze rozkwita. Dlatego Pismo Święte, ukazując jego pewność i niezachwialność, nazywa go górą”³⁴.

Św. Cyryl Jerozolimski na temat powszechności Kościoła pisze: „Kościół nazywa się Powszechnym (καθολική), dlatego że znajduje się on na całym świecie, od krańców świata i do krańców; i dlatego że uczy w całej pełni i bez wad, o wszystkich dogmatach, które ludzie powinni znać, o przedmiotach widzialnych i niewidzialnych, niebiańskich i ziemskich; i dlatego, że skłania ku pobożności ludzi wszelkiego rodzaju, rządzących i podległych, uczonych i prostych; i dlatego że leczy i uzdrawia wszelki rodzaj grzechów, popełnionych duszą i ciałem, i zawiera w sobie wszelkiego rodzaju cnoty – w uczynkach, słowach i we wszelkich darach duchowych”³⁵.

34 Św. Jan Złotousty, *Epistoli in Ertropion II*, 6.

35 Św. Cyryl Jerozolimski, *Katecheza 18*.

Kościół, obejmując sobą prawdziwych chrześcijan wszystkich miejsc i czasów, tą własnością wyraża wielkość Bożą, jako pełnia „Tego, który napełnia wszystko wszelkimi sposobami” (Ef 1, 23) i pełnię „Kościoła pierwородnych, którzy są zapisani w niebiosach” (Hbr 12, 23); jest przeciwstawiany królestwu grzechu (por. Rz 5, 12-19) i wyraża powszechność powołania do zbawienia poprzez wiarę w Jezusa Chrystusa (por. Dz 17, 30; 1 Tm 2, 4; 2 Kor 6, 2).

IV. Kościół jest apostołski

Kościół nazywa się *apostolskim* dlatego, że nieustannie i niezmiennie zachowuje przekazywaną od apostołów naukę i sukcesję Darów Ducha Świętego poprzez świętą ordynację kapłańską.

Historia Jezusa Chrystusa i apostołów jasno wyraża założenie i rozpowszechnienie Kościoła Chrystusowego przez apostołów, zaś historia pierwszego Kościoła pokazuje, jak słowo pisane, a potem ustnie przekazywane od apostołów było ściśle w nim przechowywane i służyło jako niekwestionowane kierownictwo w nauce i działaniu Kościoła i jak nienaruszona zachowywana była sukcesja biskupów, a przez to od samych apostołów zarówno łaska kapłaństwa, jak i dary innych świętych sakramentów przekazane do naszych czasów trwającemu na ziemi Kościołowi Chrystusowemu.

1. Początkowo – jak widzieliśmy wyżej, tłumacząc pochodzenie Kościoła od Jezusa Chrystusa – Pan wybrał i posłał apostołów, aby głosili Ewangelię (por. Mt 10, 1 i nss; 28, 19-20) i apostołowie, jak mówi ewangelista Marek: „poszli i głosili Ewangelię wszędzie, a Pan współdziałał z nimi i potwierdzał naukę znakami, które jej towarzyszyły” (Mk 16, 20). W ten sposób głosili Ewangelię w Jerozolimie (por. Dz 2, 14) i rozrósł się Kościół Jerozolimski (Dz 2, 22-41); Apostoł Paweł wraz ze współtowarzyszami głosił Ewangelię w Antiochii i powstał Kościół Antiocheński (Dz 11, 25-26). O nim też i jego współpracownikach ewangelista Łukasz mówi: „Kiedy przechodzili przez miasta, nakazywali im przestrzegać postanowień powziętych przez apostołów i starszych w Jerozolimie. Tak więc utwierdzały się Kościoły w wierze

i z dnia na dzień rosły w liczbę” (Dz 16, 4-5). Apostoł Paweł nauczał w Tesalonikach (Dz 17, 1), w Rzymie (28, 16-31) i w innych miejscach. W taki sam sposób również inne Kościoły zostały założone przez innych apostołów, i to, co apostoł Paweł pisał do Kościoła Efeckiego, w równej mierze dotyczy również wszystkich Kościołów: „nie jesteście już obcymi i przybyszami, ale jesteście współobywatelami świętych i domownikami Boga – zbudowani na fundamencie apostołów i proroków, którego kamieniem węgielnym jest sam Chrystus Jezus” (Ef 2, 20). Apostoł Jan w objawieniu na temat niebiańskiej Jerozolimy widział, że „mur Miasta ma dwanaście warstw fundamentu, a na nich dwanaście imion dwunastu Apostołów Baranka” (Ap 21, 14), to znaczy, że została mu objawiona tajemnica założenia Kościoła Chrystusowego przez dwunastu apostołów.

2. Kościół swoje pochodzenie (od Pana) poprzez apostołów i nieprzerwaną sukcesję jego biskupów (również od apostołów) zawsze traktował jako niezachwiany fundament jego prawdziwości, nienaruszonej czystości i świętości. Na tej podstawie się opiera, dowodząc swojej prawdziwej godności i demaskując heretyckie błędy. Tego fundamentu twardo się trzymał i trzyma się, strzegąc swoje dzieci od niebezpieczeństw ze strony wszelkich reform i błędów³⁶.

Zakończenie

Boska nauka została przekazana od apostołów raz na zawsze, bowiem „Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam także na wieki” (Hbr 13, 8). „On też ustanowił jednych apostołami, innych prorokami, innych ewangelistami, innych pasterzami i nauczycielami, aby przysposobili świętych do wykonywania posługi dla budowania Ciała Chrystusowego, aż dojdziemy wszyscy razem do jedności wiary i pełnego poznania Syna Bożego, do człowieka doskonałego, do miary wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4, 11-13). W słowach apostoła wyraźnie został wskazany cel, ku osiągnięciu którego skierowana jest cała

36 Szerzej patrz: Biskup Hilarion (Alfiejew), *Tainstwo wiery*, op. cit., s. 113.

działalność Kościoła i wskazana została tak wysoka i doskonała miara, z którą pełnej współmierności ludzkość nigdy w życiu obecnym nie osiągnie, bez względu na to, jak długo trwała i usilna byłaby jego działalność.

Św. Ireneusz uczy: „Wszyscy pragnący znać prawdę, mogą widzieć w każdym Kościele tradycję apostołską, objawioną całemu światu, i my możemy wymienić również ustanowionych przez apostołów biskupów w Kościołach i ich następców. Gdzie zachowane zostały dary Pańskie, tam należy uczyć się prawdy – u tych, u których jest sukcesja Kościoła od apostołów, którzy prowadzą życie czyste i nienagane i zachowują niezafałszowane i nienaruszone słowo”³⁷.

Ta apostołska nauka (por. Hbr 13, 8 i Ef 4, 11-13) wyraźnie demaskuje bezpodstawność, nieznajomość zbawiennych prawd i zgubny błąd tych mylnie myślących, którzy sądzą i starają się udowodnić, że Święty Kościół Apostolski, na równi ze społecznościami ludzkimi, z upływem czasu powinien się przekształcać i udoskonalać, w miarę wzrostu wiedzy ludzi, nie wiedząc albo nie zwracając uwagi na to, że Kościół Chrystusowy, założony przez apostołów, jest dziełem nie człowieka, ale Bogoczwłowieka, który, jako prawdziwy Bóg, w organizacji swojego Kościoła okazał tyle mądrości, potęgi i doskonałości, ile tych cech rodzaj ludzki, przy całym swoim udoskonaleniu, nigdy mieć nie będzie, ze względu na nieuniknione przyczyny swojej egzystencjalnej ograniczoności i moralnych braków.

37 Św. Ireneusz z Lyonu, IV Cap. 26, n. 5.